

dr hab. Maja Wolińska, prof. ASP
Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu
Wydział Grafiki i Sztuki Mediów
mwo@asp.wroc.pl

Recenzja w postępowaniu o nadanie tytułu dr. hab. w dziedzinie sztuki, dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki, wszczętym za pośrednictwem Rady Doskonałości Naukowej przez Akademię Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi na wniosek dr Bartłomieja Talagi

W związku z powierzeniem funkcji recenzentki w w/w przewodzie o nadanie stopnia doktora habilitowanego, działając w oparciu o art. 219 Ustawy Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce z dn. 20 lipca 2018 z późn. zm. przedkładałam ocenę osiągnięcia wskazanego przez kandydata do stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

Jako osiągnięcie będące podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego kandydat wskazał książkę fotograficzną *Spacer po_lesie / Walk_in Synchronicity*.

Podstawowe informacje o kandydacie

Doktor Bartłomiej Talaga jest zatrudniony w Szkole Filmowej w Łodzi (PWSFTviT), gdzie pełni funkcję kierownika Katedry Fotografii na Wydziale Operatorskim i Realizacji Telewizyjnej. Absolwent łódzkiej Szkoły Filmowej, tytuł magistra w specjalności Fotografia otrzymał w 2012 roku. W 2018 roku, po ukończeniu studiów doktorskich w macierzystej uczelni, uzyskał tytuł doktora w dziedzinie sztuk filmowych. Aktualnie zatrudniony na stanowisku adiunkta.

Dorobek artystyczny kandydata

Bartłomiej Talaga ma na koncie wystawy indywidualne oraz udział w projektach i pokazach zbiorowych. Po uzyskaniu stopnia doktora koncentruje się głównie na działalności krajowej — m.in. prezentował swoje prace podczas łódzkiego Fotofestiwalu oraz w trakcie Biennale Sztuki Mediów WRO. Aktywność międzynarodowa artysty obejmuje udział w performansie audiowizualnym *Humans+=Machines* na festiwalu *Circuits* w Valletcie (Malta) oraz w kameralnej sesji ambientowo-medytacyjnej zorganizowanej w ramach programu *Leadership Management* w Oxfordzie.

W jego portfolio znajdują się także osiągnięcia wydawnicze; projektowane z przez niego książki zdobyły, poświadczone załączonymi certyfikatami, krajowe nagrody i wyróżnienia. Talaga jest pomysłodawcą i redaktorem magazynu TON wydanego w postaci pięciu edycji przez łódzką Szkołę Filmową oraz jednym z założycieli Fundacji 19 Rzek.

Portfolio Bartłomieja Talagi obejmuje realizacje z różnych dziedzin sztuki, ukazując go jako artystę prawdziwie multimedialnego — jego twórczość to dialog między fotografią, dźwiękiem, wideo, instalacją i przestrzenią. Praca doktorska, której promotorem był dr hab. Marek Późniak, stanowi pogłębione studium obrazowania percepcji i interpretacji.

Talaga w swojej praktyce artystycznej opiera się na autorskiej idei audio-wizualnej synergii, w której obraz, dźwięk i przestrzeń wzajemnie na siebie oddziałują. Jego proces twórczy ma charakter eksperymentalny — łączy intuicję, improwizację oraz refleksję nad istotą formy i gestu artystycznego. Kandydat kładzie szczególny nacisk na autonomię artystyczną, samodzielnie opracowując wszystkie etapy pracy: od koncepcji po projektowanie graficzne, typografię i edycję materiału wizualnego. Jego działalność, zgodnie z deklaracją zawartą w autoreferacie, wyrasta z potrzeby samokształcenia oraz interdyscyplinarnych eksploracji, obejmujących zarówno sztuki wizualne, teorię obrazu, muzykę, jak i współczesne technologie.

Praktyka artystyczna Bartłomieja Talagi ma charakter introspektywny — stanowi formę poznawania siebie, własnych emocji i doświadczeń. Ważnym motywem jest dla niego czas i pamięć, obecne w autorskich książkach fotograficznych pełniących funkcję osobistych dzienników wizualnych. Wielce istotna jest autentyczność gestu, rozumiana jako szczerłość i wewnętrzna konieczność wypowiedzi, wolna od konwencji i zewnętrznych oczekiwań.

Główną ideą, kategorią pojęciową do której odwołuje się w opisie własnej twórczości jest „Brzmienie” — symboliczny punkt, w którym dźwięk i obraz stają się jednością. Talaga konstruuje swoje prace w formie „konstelacji znaczeń”, tworząc przestrzeń do indywidualnego odczytywania sensów i emocji przez odbiorcę pomimo postulowanego „projektowania do szuflady”. Aktywności przypadające na lata po doktoracie to przede wszystkim zespołowe działania performatywne łączące *muzykę intuicyjną* (termin przypisany Józefowi Robakowskiemu), live act i projekcję wideo, w których improwizowany dźwięk i obraz oraz obecność publiczności tworzą wspólne doświadczenie. Dla Bartłomieja Talagi sztuka jest procesem poznawczym — nie tylko ekspresją, ale też badaniem siebie, granic percepcji i natury samego medium.

Recenzja wskazanego osiągnięcia włącznie z załączonym autoreferatem i dokumentacją

Recenzowanym, wskazanym przez kandydata we wniosku przewodnim osiągnięciem jest książka fotograficzna *Spacer po_lesie / Walk_in Synchronicity*. Na tym etapie pisania recenzji zauważam jednak problem — wskazane we wniosku osiągnięcie różni się od opisywanego w autoreferacie; tutaj widnieje cykl wystaw *Spacer po_lesie* oraz książka fotograficzna. Różnica, która na pierwszy rzut oka może wydawać się nieistotna, jest się jednak znacząca — wspomniane wystawy stanowią autorskie koncepcje aranżacyjne, prezentujące starannie dobrany zestaw fotografii. Fotografie te, wprowadzone obecne w książce, ukazują się tu w odmiennej formie — jako wielkoformatowe, oprawione wydruki. Ich układ, skala, wzajemna relacja, współgranie z wnętrzem oraz towarzyszącymi obiektami tworzą pole dla nowego odczytania i interpretacji projektu. Każda wystawa może zatem stanowić odrębne dzieło, autonomiczną kreację artystyczną, dlatego ważne jest precyzyjne określenie zakresu prezentowanego osiągnięcia.

Wskazany w autoreferacie cykl obejmuje trzy wystawy — premierową dla projektu *Spacer po_lesie / Walk_in Synchronicity* pokazywaną w Poleskim Ośrodku Sztuki (Fotofestiwal Łódź 2021) oraz dwie zrealizowane w 2022 roku: w Galerii Fotografii Miasta Rzeszowa i w Muzeum Śląska Opolskiego (12 Opolski Festiwal Fotografii).

Oprócz wspomnianych obiektów (widocznych w dokumentacji) materiał fotograficzny wystaw dopełniają dodatkowe elementy wpływające na poszerzony odbiór. W przypadku wystawy premierowej to audiowizualny performans *Gruz* wykonany wspólnie z Aleksandrą Chciuk, Filipem Gabrielem Pudło i Mateuszem Wysockim, w przypadku wystawy w Opolu to koncepcja "improwizowanego duetu" z twórczością Jana Cybisa¹.

Zawarta w zakończeniu autoreferatu ilustracja metaforycznie wskazująca na relacje między książką a cyklem wystaw utwierdza w przekonaniu, że dla autora ważnym jest to, by pokazać *Spacer po_lesie* jako

1. 12 OFF / Bartłomiej Talaga „Spacer po_lesie”, wywiad, https://offoto.pl/2022/10/30/12-bartlomiej-talaga-spacer-po_lesie/, dostęp: 28.10.2025

projekt wielowymiarowy, w którym realizuje się on jako artysta wykraczający poza ograniczenia jednego środka wyrazu. Różnica pomiędzy informacją we wniosku przewodnim a autoreferatem wskazuje w tym kontekście na znaczące niedopatrzenie w przygotowywaniu dokumentacji habilitacyjnej — ze szkodą dla prezentowanego osiągnięcia.

Przedstawiony do oceny projekt „*Spacer po_lesie / Walk in Synchronicity*” stanowi ważny punkt odniesienia w dorobku artystycznym Bartłomieja Talagi. Zaproponowany cykl wystaw oraz autorska publikacja fotograficzna (projekt graficzny: Paweł Giza, teksty: Mateusz Wysocki) łączy tradycyjną fotografię analogową z eksperymentalnymi praktykami dźwiękowymi i performatywnymi. Projekt ten ma charakter hybrydowy, autor traktuje medium fotograficzne jako narzędzie percepcji i audialnego „nasłuchiwania” rzeczywistości. Poprzez medytacyjne spacery po łódzkiej dzielnicy Stare Polesie Talaga tworzy subiektywną mapę miejsca, nadając obrazowi fotograficznemu rytmiczny i soniczny wymiar. Fotografie w książce układa w sekwencję przypominającą montaż filmowy, co pozwala odczytywać publikację jako partyturę wizualno-dźwiękową, gdzie istotną rolę odgrywają faktura, kolorystyka i tempo narracji wizualnej. Wspomniany wcześniej *Gruz* stanowi integralną część projektu — artysta wraz z zaproszonymi muzykami reinterpretuje „klimat” *Spaceru* poprzez działania dźwiękowe. Wydarzenie to otwiera nowy rozdział w twórczości Talagi, skupiony na improwizowanej kreacji dźwięku i performansie audiowizualnym.

Muzyka i dźwięk, traktowane zarówno jako materia, jak i proces twórczy, są dziś dla Talagi kluczowymi środkami ekspresji. Artysta konsekwentnie rozwija działalność w tym obszarze, realizując występy na żywo i mimo tego, że aktualne prace sytuują się na pograniczu sztuk wizualnych, dźwięku i interakcji z przestrzenią, eksperyment dźwiękowy zdecydowanie wysuwa się tu na plan pierwszy.

Spacer po_lesie / Walk in Synchronicity można zatem postrzegać jako moment przejściowy — pomost między wcześniejszymi działaniami fotograficznymi a obecną orientacją na dźwiękowo-wizualną narrację performatywną.

Tematyka miejskich eksploracji i inspiracji zajmuje istotne miejsce w dyskursie współczesnych praktyk artystycznych, stanowiąc przedmiot badań oraz refleksji teoretycznej. Miasto, przestrzeń o wyjątkowym potencjale symbolicznym i estetycznym postrzegane było jako maszyna (Dziga Wiertow, *Człowiek z kamerą filmową*, 1929), instrument (Walter Ruttmann, *Symfonia wielkiego miasta*, 1927), żywy organizm, a także jako pole odkryć, osobistych i wspólnotowych kartografii. Wątki związane z miejskim nomadyzmem, flânerie, dryfem (*dérive*) czy spacerem jako strategią artystyczną zostały już szeroko rozpoznane i doczekały się bogatego opracowania zarówno w literaturze teoretycznej, jak i w działaniach artystycznych XX i XXI wieku.

W autoreferacie Bartłomieja Talagi otrzymujemy szczegółowy opis doświadczeń i refleksji związanych z fotograficznymi spacerami po Polesiu będącymi podstawą jego książki. Istotna dla projektu jest metoda fotografowania improwizacyjnego i intuicyjnego — zapis chwil, nieoczekiwanych zdarzeń i zjawisk. Należy podkreślić, że jest to narracja o wyraźnie introspektywnym charakterze, koncentrująca się na subiektywnym przeżyciu i indywidualnym doświadczeniu przestrzeni miejskiej. Choć taka perspektywa posiada swoje walory poznawcze i emocjonalne, w prezentowanym opracowaniu zauważalny jest brak pogłębionego odniesienia do szerszych kontekstów teoretycznych, które mogłyby wzbogacić interpretację przedstawionych działań.

W tym miejscu warto wskazać potencjalne obszary odniesienia, które mogłyby pogłębić interpretacyjny wymiar dzieła. Refleksje Waltera Benjamina (*The Return of the Flâneur*, 1929), Bruce’a Chatwina (*Anatomia niepokoju*, 1996), Michela de Certeau (*Wynaleźć codzienność*, 2008) czy Guya Deborda (*Theory of the Dérive*, 1956) oferują różnorodne, lecz istotne spojrzenia na akt spacerowania jako gest poznawczy, twórczy bądź subwersyjny. Odwołanie się do tej tradycji znacząco pomogłoby osadzić *Spacer* w szerszym dyskursie artystyczno-teoretycznym, a brak takiego kontekstu osłabia potencjał projektu, ograniczając jego

oddziaływanie do wymiaru osobistego doświadczenia autora. *Spacer po_lesie* jawi się w konsekwencji jako wartościowy, lecz w znacznej mierze introspektywny zapis praktyki twórczej, który nie w pełni wykorzystuje możliwości dialogu z istniejącym dorobkiem badań nad miastem jako przestrzenią doświadczenia artystycznego.

Oceniając dorobek artystyczny Bartłomieja Talagi pragnę podkreślić niewątpliwe walory artystyczne i warsztatowe zaproponowanego w autoreferacie, choć niestety nie we wniosku habilitacyjnym, osiągnięcia. Przedsięwzięcie to ukazuje wrażliwość autora, jego zdolność do dostrzegania i utrwalania ulotnych wizualnych fenomenów, a także świadczy o świadomości formalnej. Moją uwagę przykuwają fotografie przedstawiające pocięte pnie drzew na tle zamglonej panoramy kamienic, tkaninowe „opakowania” remontowanych budynków czy dramatycznie skłębioną zieloną siatkę oplatającą rusztowania — wszystkie te obrazy dowodzą daru obserwacji i umiejętności wydobywania piękna z pozornie banalnych, codziennych sytuacji.

Sama książka jest atrakcyjnym, starannie zaprojektowanym i estetycznie wydanym obiektem — kameralną publikacją, która przyciąga jakością, jak i kunsztem wykonania. Niemniej jednak, mimo znajdującego się w autoreferacie wyczerpującego opisu metody twórczej opartej na podążaniu za „brzmieniem” faktury, koloru i formy w montażowym układaniu fotografii w porządku czasowym, kompozycji książki nie udaje się w pełni nadać płynności narracyjnej. Kolejność zdjęć sprawia momentami wrażenie przypadkowości, a zestawienia między nimi nie tworzą napięć zdolnych do generowania nowych znaczeń. W rezultacie publikacja funkcjonuje raczej jako katalog spostrzeżeń — rejestracja chwilowych zjawisk, nierzadko pięknie ujętych, lecz nieukładających się w narracyjną całość. Można ją więc traktować jako zbiór lub też swoistą bazę danych olśnień fenomenami Polesia, stanowiącą możliwy punkt wyjścia do dalszych opracowań lub ekspozycji.

W tym kontekście należy docenić, że zaprezentowane przez autora wystawy stanowią rozwinięcie materiału zawartego w książce. Wzbogacone o dobór obiektów i wydarzeń towarzyszących, uzyskują bardziej złożony wymiar znaczeniowy. Szkoda natomiast, że dzieło przedstawione do oceny stanowi zamknięty rozdział w dorobku artysty i nie znajduje bezpośredniej kontynuacji w jego aktualnych działaniach. Choć naturalne jest, że twórca poszukuje nowych form wypowiedzi, brak rozwinięcia wątków podjętych w *Spacerze* sprawia, że projekt ten pozostaje w jego twórczości osobnym, autonomicznym epizodem.

Poważniejsze zastrzeżenia budzi jednak strona formalna dokumentacji habilitacyjnej. W wykazie osiągnięć artystycznych, które zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 2c ustawy powinny stanowić znaczący wkład w rozwój dyscypliny, kandydat nie wskazał żadnego osiągnięcia, pozostawiając odpowiedni punkt pustym. Trudno zrozumieć to niedopatrzenie, które można tłumaczyć jedynie niestarannością lub pośpiechem w przygotowaniu dokumentacji. W tym miejscu należało wyraźnie określić zgłaszane osiągnięcie artystyczne, opisać jego charakter, wskazać osoby współtworzące dzieło — Mateusza Wysockiego, autora tekstów, oraz Pawła Gizę, autora projektu graficznego — oraz dołączyć ich oświadczenia. Choć informacje te znajdują się w autoreferacie oraz w stopce redakcyjnej publikacji, ich pominięcie w dokumentacji stanowi, niestety, poważny błąd.

Uwagi na temat działalności dydaktycznej

Na końcu pragnę odnieść się do kwestii działalności dydaktycznej kandydata. Uzyskanie stopnia doktora habilitowanego wiąże się, co szczególnie ważne, z możliwością pełnienia funkcji promotora przyszłych doktorantów, dlatego dokumentacja tej sfery aktywności ma zasadnicze znaczenie. W materiałach złożonych przez kandydata brakuje jednak szczegółowych danych dotyczących prowadzenia zajęć dydaktycznych w macierzystej uczelni — nie odnajduję informacji o programach, tematyce zajęć, formach pracy z osobami

studiującymi ani o efektach dydaktycznych. Co prawda w autoreferacie wymienione zostały aktywności organizacyjne i popularyzatorskie, takie jak: redakcja magazynu *TON*, projekt edukacyjny *Między tam a tu*, współprowadzenie cyklu „Warsztatów w drodze” oraz utworzenie pracowni druku cyfrowego w Katedrze Fotografii, to jednak nie stanowi pełnowartościowej dokumentacji dydaktycznej. Informacje o prowadzonych przez kandydata przedmiotach można znaleźć jedynie pośrednio — w planach studiów Szkoły Filmowej w Łodzi. Brak kompletnej dokumentacji w tym zakresie należy uznać za niedopatrzenie, którego przyczyny trudno wyjaśnić.

Konkluzja

Dorobek artystyczny Bartłomieja Talagi stanowi interesującą propozycję twórczą, w której autor podejmuje temat osobistej percepcji przestrzeni miejskiej oraz relacji pomiędzy obrazem, ruchem i doświadczeniem miejsca. Projekt *Spacer po_lesie / Walk_in Synchronicity*, obejmujący książkę fotograficzną oraz cykl trzech wystaw prezentowanych podczas festiwalu i wystaw, dowodzi wysokiej kultury wizualnej i wrażliwości artystycznej autora. Jednocześnie osiągnięciu temu zabrakło refleksji odnoszącej się do teorii i artystycznych praktyk swobodnego przemieszczania się, refleksji, która mogłaby stać się ważnym punktem odniesienia dla interpretacji dzieła. Jej brak sprawia, że *Spacer* pozostaje przede wszystkim osobistym i introspektywnym zapisem doświadczenia.

Zastrzeżenia budzą również uchybienia formalne w dokumentacji habilitacyjnej — niewskazanie osiągnięcia głównego we właściwym punkcie wykazu osiągnięć naukowych albo artystycznych oraz brak pełnych informacji dotyczących współautorów publikacji. Niepokojący jest także brak szczegółowej dokumentacji działalności dydaktycznej ograniczonej jedynie do krótkiej listy. Pomimo niewątpliwych walorów artystycznych projektu *Spacer po_lesie / Walk_in Synchronicity*, całość przedłożonych materiałów nie spełnia wymogów wynikających z art. 219 ust. 1 Ustawy *Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce z 2018 roku z późn. zm.*, w związku z czym nie mogę rekomendować nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuk plastycznych i konserwacji dzieł sztuki doktorowi Bartłomiejowi Taladze.

Maja Wolińska